

ИНФОРМБИРОВСКА ЕМИГРАЦИЈА О НЕКИМ ДОГАЂАЈИМА И ЛИЧНОСТИМА ИЗ НОР-а И РЕВОЛУЦИЈЕ У ЈУГОСЛАВИЈИ (1941–1945)

Последњих година у југословенској историографији о Другом свјетском рату све више пробијају извори најразличитијег поријекла, чиме се стварају претпоставке за објективнију критичку анализу не само „побједничке“ и „побијеђене“ стране као основних носилаца радње у историјском процесу, него и времена и простора у којима су се ти процеси одвијали.

Наш задатак у овом раду јесте да научној, стручној и широј читалачкој публици скренемо пажњу на један извор који, иако доступан, због политичког опортунизма, код нас до сада углавном није био коришћен. Ријеч је о југословенској информбировској емиграцији у СССР-у и другим источноевропским земљама у лагеру и њиховим гледањима на неке личности и догађаје из ратног периода у којима су на овај или онај начин и сами учествовали, било као обични борци у партизанским јединицама, било као истакнути комунисти и високи политички и војни руководиоци током рата или одмах после његовог завршетка. Међу њима најистакнутије личности били су следећи емигранти: Перо Попивода, генерал-мајор авијације Југословенске армије; Радоња Голубовић, један од секретара Предсједништва АВНОЈ-а, поратни министар унутрашњих послова и министар правде у влади Црне Горе и каснији југословенски амбасадор у Букурешту; Слободан-Лале Ивановић, аташе за штампу у амбасади у Вашингтону; Лазар Бранков, конзул у амбасади у Букурешту и отправник послова у одсутности амбасадора Карла Мразовића; пуковник Слободан Цекић војни аташе у Стокхолму; Момчило Јешић, службеник амбасаде у Ослу; Антон Рупник, аташе амбасаде у Паризу; Павле Лукин, савјетник југословенске мисије у Отави; мајор Блажо Распоповић; мајори Борислав Шупек и Александар Топовљевић, начелник гарнизона и начелник штаба гарнизона авијације у Београду; лајтнант Милован Ковачевић; капетани Милорад Савић и Ђуро Рогановић; Асим Алихошић; Иван Очак; Виктор Видмар; Александар Оповљевић, те више стотина других чланова КПЈ и истакнутих војних и политичких виших и нижих руководилаца из ратног и поратног периода.

Према југословенским изворима информбировска емиграција бројала је 4.928 емиграната, од којих је нешто око 2.400 пребјегло из Југославије, док су остали били наши грађани који су се по разним основама одмах после рата нашли у лагеру, међу којима највише југословенских слушалаца војних академија, виших официрских школа и других курсаната разних војних училишта. Формацијски емигранти су били подије-

љени у три различите групе: пропагандистичку, војну и активистичку (политичку), а њихова дјелатност каналисана је кроз 98 центара формираних у СССР-у и другим земљама у лагеру.

Знатан дио југословенских информбировача – политемиграната био је ангажован у раду „домаћих“ средстава информисања, међу којима су се посебно издвајали московска „Правда“, најутицајнији и најмоћнији лист у читавом комунистичком свијету, који је давао тон и одређивао правац свим осталим листовима, па чак и централном органу Информбироа, листу „За прочный мир, за народную демократию!“ који је од Резолуције Информбироа излазио у Букурешту. Текстови југословенских политемиграната објављивани су и у најутицајнијим листовима у осталим земљама лагера: „Tribuna ludu“, органу Пољске обједињене радничке партије; „Rude pravo“, органу Чехословачке комунистичке партије; „Работническое дело“, органу Бугарске комунистичке партије, „Scanteia“ органу Румунске радничке партије; „Szabad Nep, органу Мађарске партије трудбеника и „Zeri i Popullit“, органу Албанске партије рада.

Око 80 југословенских информбировских политемиграната радило је и у редакцијама 9 својих политемигрантских листа: „Нова борба“, листу који је излазио у Прагу и тиражу 10.000–12.000 примјерака; „Млади револуционар“, који је такође излазио у Прагу; „За социјалистичку Југославију“, листу југословенских политемиграната у СССР-у који је излазио у Москви, у тиражу од преко 10.000 примјерака; „Под заставом империјализма“, који је излазио у Букурешту; „За победу“, који је излазио у Варшави; „Напред“, који је штампан у Софији; „За слободу“, у Тирани, те „За људско змаго“ и „Словенски борец“ који су излазили у Будимпешти на словеначком језику.

Какву је снагу имала пропаганда из Москве најбоље нам показује следећи податак: према совјетским изворима из тог времена, у СССР-у је само у 1950. излазило 7.700 штампаних новина, на 119 језика, са укупним дневним тиражом од 33 милиона и укупним годишњим тиражом од 6,5 милијарди примјерака.

Текстови које су југословенски информбировци писали у лагерској штампи различитог поријекла плод су њихових сопствених виђења догађаја и личности из НОР-а и револуције у Југославији 1941–1945, у измијењеним политичким и војним околностима у којима су аутори текстова, ненадно, са „побједничке“ прешли на „другу страну историје“. Свједочења су гарнирана и извјештајима НКВД-а који је послје сукоба 1948. почео истраживати ко се и како од актуелних југословенских политичких и војних руководилаца држао на разним вјетрометинама, у разним ситуацијама и на разним искушењима пред рат, у току рата и непосредно послје његовог завршетка (рад у Коминтерни, дјелатност у Шпанији, држање пред окупаторским судовима и у окупаторским затворима, сарадња са разним обавјештајним службама итд.).

Навешћемо само нека спорна питања о којима се нашироко писало у совјетској и емигрантској штампи у периоду 1948–1953, дакле, само коју годину послје завршетка рата, попут:

1. По чијем су налогу комунисти у Југославији „плански истребљивани“ током рата и како је КПЈ првих година послје рата претворена у „велику шпијунску организацију под контролом УДБ-е“?
2. Како су из гестаповског затвора у Београду 1941. године „ослобођени“ Александар Ранковић, Митра Митровић-Ћилас и Маријета Кидрич?
3. Шта се крило иза споразума Тита и Драже 26. октобра 1941. када је Тито Дражи дао 500 пушака, 25.000 метака и веће количине ратног материјала, те ко је фабрику из које је то оружје дато, а која је била смјештена у трезорима Народне банке у Ужицу, само непун мјесец послје тога дигао у ваздух?
4. Како се Пеко Дапчевић „спасао“ италијанске ОВРЕ „искакањем“ из воза који је саобраћао на линији Требиње–Никшић?
5. Ко је одговоран за 1-децембарску катастрофу на Пљевљима, а ко за „лијеве грешке“ у Црној Гори и Херцеговини крајем 1941. и почетком 1942? Шта је, у ствари, значио „прелазак на другу фазу револуције“?
6. Каква је улога Светозара Вукмановића Темпа у партијској провали у Сарајеву почетком 1942?
7. Зашто се преговарало са Њемцима марта 1943. и какву је улогу мистериозни „Др Петровић“ имао у њима?
8. Да ли је „Др Петровић“ (Влатко Велебит) био само „агент енглеске обавјештајне службе“ или и „њемачког Гестапоа“?
9. Око чега се Арсо Јовановић, начелник Врховног штаба, спорио са Титом на Сутјесци, како се Тито пробио из обруча, како је погинуо Сава Ковачевић и „шта борци нијесу знали“?
10. Каква је одговорност Пека Дапчевића, Љубодрага Ђурића и Слободана Пенезића Крцуна за трагичну погибију великог дијела бораца II пролетерске дивизије у Прибоју и Пријепољу 1943?
11. Да ли се у Дрвару Тито хтјео предати Њемцима и зашто?
12. Како су погинули Лола Рибар и Иван Милутиновић?
13. Лице и наличје ратних веза словеначких партијских руководиоца са ОВРОМ и Гестапоом?
14. Каква је улога Антона Роба, Ивана – Стеве Крајачића, Марка Белинића и Влатка Велебита у „уништавању“ комуниста у Хрватској и њиховој сарадњи са обавјештајним службама у току рата?
15. Случај комуниста из Керестинца и њихова погибија.
16. Како се Стево Крајачић по Загребу шетао у униформи домобранског пуковника?
17. За кога је „часна реч неког немачког генерла – света ствар“?

18. Кога је штитио и како је завршио Милан Недић?
19. Черчил отац и Черчил син – зашто је Винстон Черчил у Југославију слао своје „најбоље агенте“, шта је Рандолф Черчил радио у Титовом штабу, шта су енглеске мисије обављале код Тита, а шта код Драже Михаиловића?
20. Ко је, зашто и по чијем наређењу рушио југословенске градове током 1943. и 1944.?
21. Зашто је операцијом „РАТВИК“ требало рушити жељезничку пругу Скопље–Ниш–Београд?
22. Зашто су енглески ловци срушили авион у коме је летио Владо Ђетковић, командант Титовог Осмог корпуса?
23. Мисија римокатоличког клерикализма у Хрватској и Словенији, НДХ и Алојзије Степинац?
24. Да ли је Тито сарађивао са Ватиканом и да ли се приликом свог боравка у Риму, августа 1944, сусрео са папом Пијом XII Паћелијем?

Шта закључујемо из изложеног:

1. Да је критика Народноослободилачке борбе и партијских врхова почела рано и то управо и најжешће из крила оних који су ту борбу предводили и беспоговорно слиједили;

2. Да је она замућена пропагандом, да је груба, банална и неизнијансирана;

3. Да је ријеч о мјешавини измишљотина и истинитих чињеница коју су дојучерашњи јуришници „из првог ешалона револуције“ уз помоћ НКВД-а и чудесне пропагандне машинерије износили на површину, исто тако као што се Титова полиција постарала да све што је било макар колико негативно против режима југословенског маршала не угледа свјетлост дана.

Пропаганда из Москве, тзв. народних демократија и комунистичких партија уопште, вршила је ревизију историје Народноослободилачке борбе и улоге Југославије у Другом свјетском рату и њеној првој поратној фази. *Са њој сјановишћиа вице је неіо значајан сной докумената из совјетске, информбировске и њолитјемірантјске шћаміе који веома рано доводи у шћиање нека дошле свеіша њарішизанска шумачења, која су каснијум развојем істјоріоірафјіе њоішврћивана као шћачна, одбацівана као ізмішћљена или до данашњеі дана осћала неразјачњена.*

РАДОИЦА ЛУБУРИЧ

ЭМИГРАЦИЯ ИНФОРМБЮРО О НЕКОТОРЫХ СОБИТИЯХ
И ЛИЧНОСТЯХ ИЗ НОВ-А И РЕВОЛЮЦИИ В ЮГОСЛАВИИ
(1941–1945)

Резюме

В этой статье автор старается через выбранные тексты из советской, информбюровской и политэмигрантской печати указать на источник который в югославской историографии, хотя доступный, по причине политического оппортунизма, до ныне главным образом не использован, но который исследователю даёт достаточно данных о некоторых событиях и личностях из НОВ-а и революции в Югославии 1941–1945. г. Об этом свидетельствуют самые выдающиеся югославские информбюровские политэмигранты, которые через некоторое время внезапно оказались в СССР-е и других странах в лагере, но, „на другой стороне истории“. Их свидетельства, хотя грубые, банальные и недостаточно оттеночные, представляют важный историографический источник, не только поэтому что оспаривают, довольно рано, некоторые до тех пор неприкосновенные партизанские толкования из исотрии НОВ-а и революции в Югославии 1941–1945. года, но и потому что приходят из крыльев военного победителя что им как источнику даёт особую тяжесть.

